22.02.2023

Група 25. Всесвітня історія. Урок 13. Німеччина. Ладиченко 10 клас с. 63-68.

Німеччина

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пригадайте масштаби людських і матеріальних втрат, які зазнала Німеччина внаслідок Першої світової війни.

Перейшовши за цим посиланням http://www.geneza.ua/New_10_klass/np8_01.pdf, ви зможете переглянути фотохроніку, присвячену становленню німецького нацизму.

1. Листопадова революція та становлення Веймарської республіки. Перша світова війна та її наслідки відіграли вирішальну роль в усій подальшій історії Німеччини XX ст.

Війна катастрофічно вплинула на економічне становище країни та до краю загострила суспільно-політичну ситуацію. Війна дорого коштувала німецькому народові: 2 млн осіб було вбито, понад 4,5 млн поранено, 1 млн потрапили у полон. Німеччина ледве дихала в лабетах розладу господарства, дорожнечі, голоду, неймовірно зросли податки. Було запроваджено трудову повинність, робочий день збільшився, заробітна платня не гарантувала трудівникам та їхнім родинам прожиткового мінімуму.

3 листопада 1918 р. у Кілі вибухнуло повстання моряків і солдатів, з якого почалася революція в Німеччині. Повсюдно створювалися робітничі та солдатські ради. 9 листопада сталося збройне повстання в Берліні, учасники якого негайно оволоділи містом. Було утворено коаліційний уряд - Раду народних уповноважених (РНУ), до якої ввійшли представники СДПН та НСДПН. Очолив уряд правий соціал-демократ Ф. Еберт.

Новий уряд здійснив низку демократичних реформ: скасував військовий стан, деякі реакційні закони, проголосив свободу слова, друку, зборів. Цей уряд закінчив війну, підписавши 11 листопада угоду про перемир'я з державами Антанти. Створення РНУ завершило перший етап Листопадової революції. У Німеччині було скинуто монархію та проголошено «соціальну республіку».

16—21 грудня відбувся 1-й загальнонімецький з'їзд рад, що виніс рішення про вибори до Установчих зборів і передачу всієї повноти влади РНУ Цим з'їздом завершився другий етап революції, який іще давав можливість її мирного розвитку.

30 грудня 1918 р. було утворено Комуністичну партію Німеччини (КПН), що закликала бойкотувати вибори до Установчих зборів, взяла курс на захоплення влади і встановлення диктатури пролетаріату.

19 січня відбулися вибори до Установчих (Національних) зборів. Буржуазні партії одержали 54,5 % голосів, соціал-демократичні - 45,5 %. Було створено коаліційний уряд на чолі з Ф. Шейдеманом. Президентом республіки став Ф. Еберт.

• Карл Лібкнехт і Роза Люксембург.

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

5-6 січня 1919 р. почалося збройне повстання в Берліні, та вже 12 січня урядові війська жорстоко придушили його. 15 січня лідерів КПН К. Лібкнехта та Р. Люксембург було по звірячому вбито, що викликало вибух обурення як в країні, так й за кордоном. Перед загрозою загального страйку, уряд змушений був розпочати розслідування. Проте судив вбивць військовий суд саме тієї дивізії, офіцери якої вчинили вбивство. Чотирьох офіцерів було виправдано, содат Рунге, який знущався з арештованих, б'ючи їх прикладом рушниці по голові, отримав 2 роки й два тижні в'язниці, а лейтенанта Фогеля - вбивцю Р. Люксембург, засудили до... 4 місяців арешту. При цьому, він взагалі через кілька днів утік й сховався за кордоном.

Скориставшись відомостями з курсу правознавства, висловіть власну точку зору щодо подібного здійснення судочинства. Про що, на вашу думку, може свідчити саме такий вирок вбивцям?

31 липня 1919 р. Установчі збори у Веймарі прийняли конституцію Німеччини, що набрала чинності 11 серпня 1919 р. Веймарська конституція закріпила заміну напівабсолютистської монархії демократичною парламентською республікою. Президент республіки обирався народним голосуванням. Стаття 48 надавала йому виняткове право на обмеження демократичних свобод у разі порушення суспільної безпеки і загрози правопорядкові. Уряд на чолі з рейхсканцлером призначався президентом і потребував довіри рейхстагу. Значно посиливши централізацію влади, Веймарська республіка зберегла федеративну структуру: Німеччина складалася з 15 республік (земель) і 3 вільних міст, що користувалися значною автономією. Конституція проголосила демократичні права громадян, свободу слова, друку, зборів, спілок, надала права для діяльності різноманітним організаціям. Веймарська конституція була однією з найдемократичніших у світі.

Оособливості економічного становища Німеччини:

• від кінця 1918 р. відбулося значне погіршення;

• втративши багату на сировину провінцію Ельзас-Лотарингію й передавши Франції на 15 років право експлуатації ресурсів Саарської області, Німеччина позбулася 75 % видобутку залізної руди, 25 % - вугілля, 35 % - виплавки сталі;

• згортання військової промисловості та демобілізація армії спричинили масове безробіття;

• країна зазнавала гострої нестачі сировини, продуктів харчування, палива;

• курс марки падав, почалась інфляція. Життєвий рівень населення знижувався.

Після Листопадової революції 1918 р. в Німеччині виникло безліч «добровольчих» формувань і таємних військових гуртків. Вони складалися головно з офіцерів та унтер-офіцерів колишньої кайзерівської армії, що прагнули скинути «листопадових злочинців» і відновити велич держави.

Однією з таких організацій стала Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (НСДАП) на чолі з А. Гітлером. 8 листопада 1923 р., коли генеральний комісар Баварії фон Кар мав виступати з промовою на мітингу почесних громадян м. Мюнхена в пивному барі «Бюргерброй геллер», Гітлер разом із штурмовиками з СА (напіввійськове формування НСДАП) увірвався до зали, розмахуючи револьвером, вистрілив у повітря, а після цього проголосив «програму створення національного уряду». «Пивний» путч наступного дня було придушено.

1925-1927 рр. були періодом, коли відбувалася консолідація націонал-соціалістів. Наприклад, у серпні 1927 р. в старовинному м. Нюрнбергу було проведено свято на честь НСДАП. Зібралося 30 тис. нацистів. Уперше вони були одягнуті в єдину уніформу коричневого кольору, Гітлер теж був у коричневій сорочці. Стоячи на автомобілі, він робив огляд своєї армії, яка вітала його вигуками: «Хайль Гітлер!».

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

Адольф Гітлер народився у Австрії, у 1925 р. відмовився від австрійського громадянства з побоювань, щоб його не вислали з Німеччини як іноземця. Німецьке громадянство отримав лише у лютому 1932 р. Лідер носіїв людиноненависницької ідеології, таких як Г Гіммлер, Й. Геббельс, Г Герінг, А. Розенберг. Суть своїх поглядів він виклав у книзі «Майн кампф» («Моя боротьба») - «біблії» націонал-соціалізму та нацизму, де, зокрема, слов'янські народи проголошувались «неповноцінними» і «виродженими», чиї території розглядалися у якості «німецького життєвого простору». Відтак провідною доктриною було проголошено «дранг нах Остен» (наступ на Схід); антисемітизм та мрії про «расу аріїв-німців, панів, покликаних панувати над усіма народами. Перед капітуляцією Німеччини Гітлер покінчив життя самогубством.

У квітні 1927 р. Гітлера було запрошено на зустріч із 400 підприємцями Руру, що відбулася на віллі Круппа. Після цього він та його партія регулярно фінансувалися великими промисловими корпораціями та банками, що були пов'язані з міжнародними діловими й політичними колами.

Проте вибори до рейхстагу 1928 р. нацисти, як і інші праві партії, програли. Більшість голосів здобули соціал-демократи. Причиною було покращання економічного становища Німеччини.

• А. Гітлер: «Ми не терпимо нікого у наших лавах, хто нападає на ідеї християнства. Насправді, наш рух - християнський». На фото: майбутній фюрер Німеччини у день «пивного путчу».

2. Вплив світової економічної кризи в Німеччині на політичне життя країни. Прихід до влади нацистів. Індустріальне виробництво 1929 р. становило 117 % проти рівня 1913 р. Швидкими темпами розвивалися кам'яновугільна, хімічна та газова галузі промисловості, обробка металу, електротехніка. Однак цього ж 1929 року капіталістичний світ охопила криза, в Німеччині випуск промислової продукції упав майже наполовину, безробітними стали 9 млн чоловік.

Криза економічна стала і кризою Веймарської республіки. Вплив партій, що виступали у підтримку Веймарської республіки, швидко падав і в 1932 р. вони вже репрезентували меншість громадян. Ліві, тобто комуністи, отримала на виборах 1928 р. 3,2 млн голосів, у 1930 р. 4,5 млн (77 місць у парламенті), а в листопаді 1932 р. - уже 6 млн. Ще більш разючими початково були успіхи нацистів. У 1930 р. вони зібрали увосьмеро (!) більше (6,4 млн) голосів (107 депутатських мандатів в рейхстагу замість попередніх 12), ніж у 1928 р. Проте вже невдовзі розпочався «відкат»: у листопаді 1932 р. НСДАП отримала на 2 млн голосів менше і всього 32 мандати в рейхстазі (у комуністів було 100 мандатів), а її партійна каса спорожніла.

І саме в цей час від остаточного падіння Гітлера врятувала стара військово-бюрократична еліта Німеччини, яка після наради на віллі банкіра Шредера вирішила використати Гітлера у якості рятівника від сповзання країни «вліво». Пізніше, коли Гітлер остаточно розправиться з соціал-демократами й комуністами, деякі учасники тієї наради теж стануть його жертвами, але тоді вони ще чомусь не рахувалися з такою можливістю, хоча їхній протеже зовсім не приховував своїх планів:

ДОКУМЕНТИ СВІДЧАТЬ

Ми не збираємося повісити всіх багатих євреїв на телеграфних стовпах від Мюнхена до Берліна. Це нісенітниця. Але єврейсько-марксистських дух немає чого шукати в нашій державі. (...). Безжально розправимося з марксистами. Виметемо версальський диктат. (...). Ми хочемо порозумітись (...) з Ватиканем. Навіть з Рузвельтом (...). А якщо зайде потреба - на певний час (...) навіть зі Сталіним.

З інтерв'ю А. Гітлера (травень 1931 р.)

Бліц–обговорення

Прокоментуйте висловлювання фюрера. Які з них можна зробити висновки?

Під впливом чиновників, консервативного генералітету і підприємців президент Гінденбург у січні 1933 р. надав Гітлеру повноваження рейхсканцлера. А вже 27 лютого нацисти організували підпал рейхстагу, звинувативши в цьому злочині своїх основних політичних опонентів - комуністів і соціал-демократів.

Це стало приводом для закриття опозиційної преси та масових арештів діячів опозиційних партій. Також Гінденбурга примусили підписати спеціальний указ «Про охорону народу і держави», яким було відмінено свободу слова, зібрань, союзів, недоторканність приватної власності.

В березні одночасно із забороною КПН країною прокотилася хвиля єврейських погромів. 2-3 травня 1933 р. розпущені усі профспілки та конфісковано їхнє майно. Натомість було створено нацистський Німецький робітничий союз (ДАФ), який налічував 8 млн членів у 1933 р. і 22 млн у 1939-му.

Нацисти організували нові вибори в рейхстаг, сподіваючись отримати переважну більшість в ньому. Проте підсумки виборів у березні 1933 р. були для них небажаними: комуністи і соціал-демократи, що знаходились у підпіллі, отримали 30,6 % голосів виборців, нацисти - 43,9 %. Не зібравши абсолютної більшості голосів, нацисти з цього моменту остаточно відмовились від спроб прикрити свій режим хоча б видимістю демократії та збереження конституції. 14 липня гітлерівський уряд видав закон, що забороняв існування будь-яких партій, крім нацистської.

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

У вересні 1933 р. в Лейпцігу розпочався процес обвинувачених у підпалі рейхстагу, якими нацисти, крім голландця Ван дер Люббе, проголосили лідера комуністичної фракції у рейхстагу Торглера та трьох болгар, серед яких був відомий діяч міжнародного комуністичного руху Георгій Димитров. Саме завдяки цій непересічній особі фарс у Лейпцігу перетворився на суд над самими організаторами підпалу. Треба віддати належне й голові суду Бюнгеру, який, незважаючи на шалений тиск, все ж таки не наважився винести обвинувальний вирок Торглеру й болгарам. Це, зрештою, коштувало йому життя - суддя загинув в концентраційному таборі.

Бліц–обговорення

Як це не складно, але спробуйте уявити себе на місці судді Бюнгера, усвідомлюючи той вибір, що стоїть перед вами: засудити невинних людей до смерті, чи поплатитися власним життям? Чому, на вашу думку, президент Гінденбург, що не ризикував реально нічим, піддався зовнішньому тиску, а суддя Бюнгер, ризикуючи власним життям - ні?

В 1933 р. НСДАП злилась з державою. Партійні функціонери автоматично ставали державними чиновниками відповідного рівня. Така різка зміна державного ладу та суспільного життя супроводжувалась насиллям і породжувала посилення каральних органів держави. Штурмові (СА) та охоронні (СС) загони стали частиною цього апарату насилля. В країні була утворена таємна поліція (гестапо), а з 1933 р. по всій країні з'явились концентраційні табори для утримання в них неугодних режимові людей.

Особливості нацистського режиму:

• ліквідація основних політичних прав громадян (свободи слова, зібрань, недоторканності житла, таємниці листування), атмосфера примусового однодумства, шовіністичного розгулу і загальної підозріливості;

• пряме адміністративне регулювання господарства державою та конфіскація підприємств, переважно в євреїв, в ході «аріїзації» промисловості;

• скорочення безробіття;

• прискорений розвиток військової промисловості;

• контроль над цінами та зарплатою і поступовий перехід до карткової системи розподілу.

Життя у нацистській Німеччині було далеким від тих омріяних картин, які були створені пропагандою. Насилля стало масовим. Тільки до початку 1935 р. було вбито більше 4200 противників нацизму, арештовано 515 тис. осіб. До початку 1939 р. в ув'язненні знаходилось понад 300 тис. осіб. Сотні тисяч німців емігрували, в їх числі цвіт творчої інтелігенції - фізик Альберт Ейнштейн, письменники Томас і Генріх Манни, Ліон Фейхтвангер, Бертольд Брехт, композитори Ган Уйснер, Отто Клемперер, Пауль Хіндеміт.

3. Нацистська расистська ідеологія та антисемітизм. Антисемітизм став офіційною політикою нацистської держави. Вже з весни 1933 р. почався організований владою бойкот всіх установ, що належали євреям. В 1935 р. була прийнята серія законів, що позбавила євреїв німецького громадянства і заборонила їм займати посади в державному апараті. Змішані шлюби були заборонені. В ніч з 9-го на 10-е листопада 1938 р. влада організувала єврейський погром, жертвами якого стали десятки тисяч людей. Його назвали «кришталева ніч», оскільки під час погромів штурмовики громили єврейські магазини, били вітрини. З наступного 1939 р. євреїв почали виселяти в спеціально відведені будинки і квартали (гетто), їм було заборонено з'являтися в громадських місцях, займатися багатьма видами діяльності, вони були зобов'язані постійно носити на одязі нашиту жовту шестикутну зірку. Так було підготовлено грунт для винищення євреїв у Німеччині, що масово почався в роки війни. 6 млн євреїв стали жертвою расового безумства нацистів.

Нацизм прагнув установити контроль і над свідомістю людей. Засоби масової інформації - друк, радіо - залежали від міністра пропаганди Й. Геббельса. Його відомство було поставлено на службу нацизму: художники, поети, композитори повинні були прославляти Гітлера, оспівувати переваги арійської раси і нових порядків. Велич Німеччини повинні були уособлювати циклопічні споруди.

Контроль над масовою свідомістю здійснювався і через тотальне охоплення населення нацистськими організаціями й політичними кампаніями. Німецький трудовий фронт об'єднував 23 млн осіб, до молодіжної організації «Гітлерюгенд» належало більше 8 млн. Членство в них було обов'язковим. Крім того, існували різні націонал-соціалістські союзи, що об'єднували людей за професіями, нахилами, захопленнями тощо. Всі вони повинні були відвідувати мітинги і збори, брати участь у масових заходах.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події в хронологічній послідовності: призначення Гітлера рейхсканцлером Німеччини: «пивний» путч; прийняття Веймарської конституції; «кришталева ніч».

Інформаційну. Використавши додаткові джерела, знайдіть інформацію про дитячі та молодіжні організації, що існували в нацистській Німеччині. Чому молодь активно вступала в них?

Логічну. 1. Яких втрат зазнала Німеччина під час Першої світової війни?

2. Чому ліві партії відіграли вирішальну роль у Листопадовій революції 1918 р.?

4. Чому частина великих підприємців зробила ставку на Гітлера та націонал-соціалістичну партію?

5. Яку роль в житті німецьких громадян відігравала нацистська ідеологія?

Аксеологічну. Висловіть своє ставлення до ідеологій практики антисемітизму. Яку загрозу несе побутовий антисемітизм суспільству?

Гендерну. Гітлер вважав, що в житті жінки мають домінувати «три К»: так німецькою мовою починаються слова кухня, діти, церква. Обговоріть питання про роль жінки в німецькому суспільстві того часу.